

Autisme en Traagheid

AUTISME EN TRAAGHEID

Een filosofische verkenning

Erik Nagtegaal

Voor mam en pap

“Traag is goed.”

Ann Weiser Cornell

Autisme en Traagheid

© 2025 Erik Nagtegaal

Auteur: Erik Nagtegaal

Druk en bindwerk: Brave New Books, Rotterdam

Coverontwerp: Erik Nagtegaal

Vormgeving binnenwerk: Brave New Books, Rotterdam

Filosofie algemeen/Psychologie algemeen/Poëzie

ISBN: 9789465201184

NUR: 730/770/306

*Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige
wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën,
opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.*

INHOUD

INLEIDING	9
TRAAGHEID	
EEN FILOSOFISCH ESSAY	15
VERTRAGING <i>IN</i> AUTISME	
FILOSOFISCHE GEDICHTEN	65
ÉÉN EN TOCH VERSCHILLEND	
UITLEIDING	103
EEN OPEN OMGANG MET AUTISME	
APPENDIX	107
ADEMRUIMTE MET TRAAGHEID	
BIBLIOGRAFIE	113
WOORD VAN DANK	119

AUTISME EN TRAAGHEID

INLEIDING

TRAAGHEID

Traagheid... Al een ervaring op zich, dunkt mij. Er is veel om te doen. In dit boekje wordt het concept deels filosofisch en psychologisch en deels autobiografisch uitgewerkt. In het opgenomen essay komt een uiteenzetting nadrukkelijk aan de orde, waar in de opeenvolgende filosofische gedichten zonder rijm meer gespeeld wordt met het concept en hierop gekauwd en herkauwd kan worden. Uiteindelijk hebben beide dezelfde strekking: traagheid te betrekken op het fenomeen 'autisme'. 'Traagheid' is als concept af te leiden uit het Latijnse woord en concept *lenitas*. Dit woord is als volgt gedefinieerd in het *Woordenboek Latijn-Nederlands*:

lēnitās, ātis *f* (*lenis*)

1. zachtheid [**vocis; vini**];

2. (*v.e. rivier*) traagheid, rustige stroming; »
Arar in Rhodanum influit incredibili lenitate;

3. (*metaf.*) mildheid, zachtzinnigheid, toegevendheid [**patris; verborum; in decernendo**]; » *dare se ad lenitatem* mildheid laten overheersen. (Pinkster)

Als begrip is het vrouwelijk van geslacht en valt binnen de context van woordbetekenissen “mildheid, zachtzinnigheid, toegevendheid”, maar ook “traagheid, rustige stroming”, zoals men over bijvoorbeeld een rivier kan spreken en “zachtheid”, bijvoorbeeld van een stem. Ik wil de ‘langzame’ stroming van het Goede graag benadrukken en het karakter daarbij van zachtheid en mildheid. Het Goede gaat traag haar gang en stroomt rustig naar eenieder, die zich ervoor open stelt en zich ernaar toewendt. De “rustige stroming” is voor mij dan ook meditatief te bezien en dit aspect van ‘bewustzijn’ (als ware het een ‘stroom van het open bewustzijn’) vind ik enorm mooi.

Deze context van betekenissen van het begrip *lenitas* vond ik enorm mooi en passend voor de visie, die ik heb getoond in mijn eerdere filosofische gedichten (*De Canon van Traagheid*) en essay (*Traagheid in de Filosofische Praktijkvoering*). Deze zijn samengebundeld in *Een Filosofie van Traagheid*. Al deze werken zijn onder het pseudoniem van Leni Tas gepubliceerd. Hierin heb ik vooral de fenomenen van neurose en psychose gerelateerd aan traagheid, deels vanuit een specifieke visie van filosofische praktijkvoering, deels meer algemeen. Daarna heb ik mij in *Leni Tas* centraal gericht op het doorontwikkelen van het perspectief van traagheid in relatie tot psychose of waanzin op grond van een filosofische praktijkvoering. In dit boekje echter wil ik mij centraal richten op traagheid in relatie tot autisme.

Voor het eerst ben ik via het boek *Voorbij het dikke-ik* van professor Harry Kunneman ermee in aanraking gekomen in mijn opleiding Humanistiek: heel menselijk en goed en mooi. Vervolgens ontdekte ik een kader aan de hand van het boek *Zingevende Gespreksvoering* van psychologen Marjoleine Vosselman en Kick van Hout, waarin ik mij herkennen kon en waarin ik een meditatief perspectief vond voor het uitdiepen van het fenomeen ‘traagheid’ (Vosselman & Van Hout: 19-42). We zullen in dit boekje zien dat de diepte van traagheid eveneens een hoogte impliceert.

Welnu, in contrast met traagheid voldeed zich in de jaren negentig van de vorige eeuw (circa 3 decennia geleden) een merkwaardige gebeurtenis van en met snelheid: de opmars van het *dikke-ik* in Nederland. Deze figuur is overal waar te nemen. Het dikke-ik “vormt een *verontrustende* uitvergroting van het autonome, vrije individu dat aanhangers van het moderne Verlichtingsdenken zo na aan het hart ligt” (Kunneman, 2009: 10), zoals Kunneman zo treffend weergeeft. Het is de toestand van de afwezigheid van trage vragen naar zijn zeggen (Robbesom: 127), en van traagheid op zich, zo zou ik zelf willen stellen. Het neemt op allerlei manieren dan ook veel ruimte in: het is niet alleen volgevreten als zijnde weldoorvoed, maar ook lomp, onverschillig en gewelddadig in diens uitingen. Het dikke-ik is verwikkeld in een permanente concurrentie- en prestatieslag (Kunneman, 2009: 9-10).

Het is dan ook zorgelijk te noemen dat vormen van geweld zo de boventoon moeten voeren in diens uitingen, hoe klein die uitingen ook mogen zijn, verward als het is in diens prestatie- en concurrentiedrang. Traagheid is hier ver te zoeken en het dikke-ik is dan ook eerder gericht op snelheid maken. Dit dikke-ik is in iedere mens aanwezig (bij de een meer op de voorgrond en bij de ander op de achtergrond) en moet van alles van zichzelf en legt diens eisen ook op aan anderen: als het maar goed presteert, daartoe voort maakt, en diens concurrenten, al berekenend, te slim af is.

De mildheid en zachtheid, en bovenal de traagheid, als betekenissen van het Latijnse woord staan in sterk contrast met zojuist vermelde centrale aspecten van het dikke-ik, gemunt door Kunneman. Het dikke-ik volhardt in diens mentaliteit en gedrag en weigert trage vragen te stellen, die het kunnen verdiepen tot een hogere menselijkheid. Eerder internaliseert het diens prestatie- en concurrentieslag:

“De logica van presteren, beheersen en controleren die hier werkzaam is, strekt zich ook uit tot de omgang met het eigen lichaam. Dat lichaam wordt niet alleen zodanig gemodelleerd en getraind dat het maximale erkenning door anderen afdwingt, maar wordt bovendien geacht probleemloos te functioneren, op commando genot te ervaren